

Kadınların Gebelikten Korunma Yöntemlerine Yönelik Sosyal Medya Kullanım Durumlarının İncelenmesi

Investigation of Social Media Usage Status of Women for Contraception Methods

Hatice Pinar DÖNMEZ¹, Ayşegül DÖNMEZ², Çiler YEYĞEL³, Bilgen ULAMIŞ⁴

¹İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü Medya ve İletişim Çalışmaları, İstanbul, TÜRKİYE

²İzmir Tınaztepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Anabilim Dalı, İzmir TÜRKİYE

³İzmir Tınaztepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Anabilim Dalı, İzmir, TÜRKİYE

⁴Sağlık Bilimleri Üniversitesi İzmir Tepecik Eğitim Araştırma Hastanesi, İzmir, TÜRKİYE

Öz

Amaç: Bir sosyal destek biçimi olarak da kullanılan sosyal medya, kaynaklara günün her saatinde ulaşılabilirliği, erişim kolaylığı ve toplumsal kabul edilebilirliği nedeniyle kısmen geniş çapta kabul görmektedir. Bu bağlamda, çalışmada kadınların gebelikten korunma yöntemlerine yönelik sosyal medya kullanım durumları ve etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve metod: Araştırma tanımlayıcı ve kesitsel bir araştırmadır. Veriler, araştırmacılar tarafından hazırlanan kadınların sosyo-demografik, obstetrik, jinekolojik özellikleri ve kontrasepsiyon öykülerini sorgulayan anket formu ve kontrasepsiyon hakkında bilgi edinmek için sosyal medya kullanımına kişisel bilgi formu kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Kadınların yaş ortalamasının 34,93±7,41 (18-48) olduğu, %67,0'ünün ön lisans / lisans / lisansüstü mezunu olduğu ve %26,4'ünün gelir getiren bir işte çalıştığı belirlenmiştir. Bu çalışmadaki kadınların hepsi birden fazla sosyal medya hesabı kullandığı, %74,3'ü sosyal medyadan alınan bilgilerinin doğruluğunu bir sağlık profesyoneli ile teyit ettiği, gebelikten korunma yöntemleri ile ilgili en çok aranan bilginin genel bilgisini artırmaya yönelik olduğu saptanmıştır.

Sonuç: Bu çalışmadaki kadınların bilgi kaynağı sosyal medyayı yaygın bir şekilde kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kadınların güvenilir bilgiye erişimlerini sağlamak için sağlık profesyonellerinin kaynakları incelemesi, bilgilerin doğruluğunu teyit etmesiyle kadın sağlığına katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: İstenmeyen gebelik, Sağlık eğitimi, Sosyal medya, Kontrasepsiyon, Ebelik

Abstract

Background: Social media, which is also used as a form of social support, is widely accepted in part due to its availability, ease of access and social acceptability of resources at any time of the day. In this context, it is aimed to examine the use of social media and its effects on women's contraception methods in this study.

Materials and Methods: The study is a descriptive cross-sectional study. The data were collected by using a questionnaire prepared by the researchers questioning the socio-demographic, obstetric, gynecological characteristics and contraception histories of the women, and a personal information form for the use of social media to obtain information about contraception. Number and percentage distribution, mean and standard deviation were used in the analysis of the data.

Results: It was determined that the mean age of the women was 34.93±7.41 (range: 18-48), 67.0% of them were associate degree / undergraduate / graduate degrees and 26.4% of them worked in a job that generates income. It was determined that all of the women in this study used more than one social media account, 74.3% of them confirmed the accuracy of the information obtained from social media with a health professional, and the most sought-after information about contraception methods was aimed at increasing general knowledge.

Conclusions: It was concluded that the women in this study widely use social media as a source of information. Important contributions can be made to women's health by examining social media content and sharing accurate information by health professionals so that women can access reliable information.

Key Words: Unwanted pregnancy, Health education, Social media, Contraception, Midwifery

Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Dr. Öğrencisi Hatice Pinar DÖNMEZ
İstanbul Ticaret Üniversitesi İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü Medya ve İletişim Çalışmaları, İstanbul, TÜRKİYE

E-mail: pinardonmezp@gmail.com

Geliş tarihi / Received: 21.03.2023

Kabul tarihi / Accepted: 01.09.2023

DOI: 10.35440/hutfd.1268981

Giriş

Gebeliği önleyici yöntem kullanımı ülkelerin nüfus ve kalınma göstergeleri arasında yer alan, çiftlerin doğurganlıklarını kontrol etmeye ilişkin verilecek hizmetlerle kontrol altına alınmaktadır (1). Bu hizmetlerin sunumunda amaç; istenmeyen gebelikleri önleyerek, aşırı doğurganlığa bağlı olarak gelişen anne-çocuk sağlığını iyileştirerek hastalık ve ölümlerinin azalmasına, düşüklerle doğumların sağlıklı ve güvenli koşullarda gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktır (2-6).

Dünya çapında her yıl yaklaşık 73 milyon isteyerek düşük gerçekleşmektedir. Bu düşüklerin çoğu (%61) istenmeyen gebelikler sonucunda ve %45'i güvenli olmayan koşullarda olduğu bildirilmektedir (7). Güvenli olmayan koşullarda yapılan düşüklerle ilgili oluşan sakatlanmaların neredeyse tamamı (%90) gebeliği önleyici yöntemlerin nitelikli ve sürekli kullanılmasıyla engellenebilmektedir (8). Bu nedenle bireylerin gebeliği önleyici yöntemlere yaygın bir şekilde erişebilmesinin; kadın, çocuk, aile ve toplum sağlığının korunmasında önemli rolü bulunmaktadır (7). İstenmeyen gebeliklerin önlenmesi sonucunda aynı zamanda güvenli olmayan düşüklerle ilgili olumsuz sağlık sonuçları ile cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların da (CYBE) önüne geçilerek sağlık sistemi üzerindeki fazla yük azalacaktır (3, 6, 9, 10).

Ülkemizde kadınların gebeliği önleyici modern yöntemle ilişkin bilgi düzeylerinde belirgin bir eksiklik olmakla beraber bu yöntemlerin kullanımında önemli bir hizmet açığı olduğu bildirilmektedir (11).

Sağlıklı üreme; gebeliği önleyici modern yöntemler hakkında kadınların bilgilendirilmesi ve kendi kararı doğrultusunda bu yöntemleri etkili ve güvenli bir şekilde kullanması ile sağlığını riske atmadan doğurganlığını kontrol altına alabilmesiyle sağlanabilmektedir (11-14). Literatürde erken (<18 yaş) ve geç yaşta (>35 yaş) olan gebelikler, sık ve fazla doğumlar, anne ve bebek ölümleri açısından önemli riskler oluşturmakta ve kadın sağlığının korunması ve iyileştirilmesi açısından önemli olduğu belirtilmektedir (10, 15-18).

Çiftlerin etkili ve modern gebeliği önleyici yöntemleri düzenli şekilde kullanmasıyla istenmeyen gebeliklerin önüne geçilmesinde önem arz etmektedir (19, 20). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 2019 yılında dünya genelindeki 1,9 milyar 15-49 yaş grubundan 1,1 milyar kadının aile planlaması yöntemine ihtiyacı olduğunu; bunların 842 milyonunun herhangi bir aile planlaması yöntemi kullandığını ve 270 milyonunun karşılanmamış aile planlaması gereksiniminin bulunduğunu açıklamıştır (18, 21). Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (2018)'nda gebeliği önleyici yöntem kullanımının düşük oranlarda ve karşılanmamış aile planlamasının belirgin düzeyde olmasına rağmen tüm kadınların neredeyse tamamı en az bir aile planlaması yöntemini bildiği ve modern gebeliği önleyici yöntemler (%99) hakkında bilgisinin olduğu bildirilmiştir (22).

Günümüz teknoloji çağı olması sebebiyle kadınlar sağlık profesyoneline başvurmanın yanında ya da başvurmadan

da internet gibi çoklu kaynaklardan da bilgi alabilmektedirler. Son yıllarda dijital medyanın kullanımıyla birlikte; sağlığı geliştirme stratejileri bilimsel bilginin yayılmasında hızla gelişmiştir (23). Geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olarak sosyal medya, kullanımı hızlı bir oranda gelişerek genişleyen bir etki alanı yaratmış olup öğrenme sürecini yeniden şekillendirmiştir (24). Bir sosyal destek biçimi olarak da kullanılan sosyal medya, kaynaklara 7/24 ulaşılabilirliği, erişim kolaylığı ve toplumsal kabul edilebilirliği nedeniyle kısmen geniş çapta kabul görmektedir (25). Ülkemizdeki verilere göre bireylerin internet ve sosyal medya kullanım oranlarının her yıl daha da artmış olduğunu göstermektedir. İnternete erişim imkânı olan ev halkı oranı %94,1, internet kullanan bireylerin oranı %85,0 olarak bildirilmektedir. İnternet erişim oranları yüksek olmasına rağmen internet üzerinden öğrenme faaliyeti gerçekleştiren bireylerin oranı ise %15,9 olarak belirlenmiştir (26). Sosyal medya kullanımı kadınların gebeliği önleyici yöntem ile ilgili bilgi edinme durumlarını da etki etmektedir (25, 27). Kadınların dijital alanda aile planlaması bilgileriyle etkileşimini ve kararlarını; kendi bağlamlarında aile planlaması bilgilerine erişmekten caydırabilen sosyal normlardan etkilenir. Ayrıca cinsiyete ilişkin normlar aile planlaması kullanımını etkileyen en önemli faktör olduğundan sosyal medya ortamında kadınların aile planlaması kararlarını etkileyebilir (24).

Literatürde kadınların sosyal medyayı gebeliğe yönelik iletişim, bilgi arama için kullandıkları belirtilmektedir (25, 27-29). Yapılan çalışmalar sosyal medyanın günümüzde kadınları yaşamlarında önemli bir rol oynadığını göstermesine rağmen kadınlar tarafından nasıl algılandığı ve kullanıldığı, ne kadar değer verildiği, kontraseptif yöntem kullanımına yönelik ve sağlık üzerindeki etkileri hakkında literatürde yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle ülkemizde ortak iletişim ve öğrenim araçlarından biri olan sosyal medyanın kadınlar tarafından kullanım durumunu, yararlarını ve etkilerini araştırmak önemli ve gerekli konulardır. Bu konuda bilgi kaynağı olarak kadınların sosyal medyada gebelikten korunma yöntemlerinin kullanım durumları ve bilgilerin kadınlar üzerindeki etkilerini tanımlamak için kapsamlı bilgiye gereksinim olduğu görülerek bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Elde edilen bilgiler çerçevesinde kadınların gebelikten korunma yöntemlerine yönelik sosyal medyadan bilgi edinme durumları hakkında farkındalığın artması ile literatüre katkıda bulunabilir ve aile planlaması hizmet sunumunda sağlık profesyonelleri için yararlı bir kaynak olabilir. Bu çalışmada kadınların gebelikten korunma yöntemlerine yönelik sosyal medya kullanım durumları ve etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada yanıtlanması amaçlanan sorular ise şunlardır;

- 1.Kadınların sosyal medyada gebelikten korunma yöntemleri hakkında bilgi edinme durumları nasıldır?
- 2.Kadınların sosyal medyada edinilen bilgilerin doğruluğuna güvenme durumları nasıldır?

Materyal ve Metod

Araştırmanın Türü: Çalışma tanımlayıcı ve kesitsel bir araştırmadır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer: Araştırma, 01.10.2022-31.01.2023 tarih aralığında bir eğitim araştırma hastanesinin kadın sağlığı polikliniğinde yürütülmüştür.

Araştırmanın Çalışma Grubu: Araştırma, İzmir ilinde bir eğitim araştırma hastanesinin kadın sağlığı polikliniğine başvuran ve gelişigüzel örneklem yöntemi ile belirlenen 491 kadın alınmıştır. Araştırmaya, 15-49 yaş aralığında, kadın sağlığı polikliniğine başvuran, herhangi bir ruhsal hastalık tanısı almamış kadınlar dahil edilmiştir. Katılımcıların tanıtıcı bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur.

Veri Toplama Araçları: Araştırma verileri literatüre dayalı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan soru formu ile elde edilmiştir (2, 3, 13). Formda kadınların sosyo-demografik, obstetrik, jinekolojik özellikleri ve kontrasepsiyon öykülerini sorgulayan toplam 20 soru ve kontrasepsiyon hakkında bilgi edinmek için sosyal medya kullanımına (sosyal medya/medyalar, alınan bilgilere güvenme, en çok aranan bilgi ve kontraseptif yöntem, bilgiye bakma sıklığı, nedeni) ait 8 soru yer almaktadır. Soru formunun kapsam geçerliğini sağlamak için bilimsel araştırma konusunda deneyimi olan 5 uzmanın görüşleri alınmış ve öneriler doğrultusunda yeniden düzenlemeler yapıldıktan sonra soru formunun anlaşılabilirliği ve uygulanabilirliğini geliştirmek için 10 kadın ile ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulamada elde edilen veriler analize dahil edilmemiştir.

Araştırmaya katılmayı kabul eden kadınların yazılı onamları alındıktan sonra, araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak soru formu doldurulmuştur.

Verilerin Analizi: Çalışma kapsamında elde edilen veriler IBM Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for Windows 23.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Kategorik veriler için frekans ve yüzde, sürekli veriler için ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum tanımlayıcı değerler olarak verilmiştir. Sürekli değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiştir. Gruplar arası karşılaştırılmalarda, iki grup için “Mann Whitney U-Testi”, ikiden fazla grup için “Kruskal Wallis H-Testi” ve kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında “Pearson Ki-Kare veya Fisher Exact Testi” kullanılmıştır. İki gruplu grupta istatistiksel anlamlılığın hangi gruptan kaynaklandığı Post-hoc LSD testi kullanılarak belirlenmiştir.

Bulgular

Çalışmaya katılan kadınların yaş ortalaması 35,00±7,41 (18-48) olarak bulunmuştur. Araştırma kapsamındaki kadınların eğitim durumu %5,7’inin ilköğretim, %27,3’ünün lise ve %67,0’ünün ise ön lisans / lisans / lisansüstü eğitim oldukları saptanmıştır. Kadınların evlilik yaşı ortalamasının 23,75±7,79 (Min:16; Maks.:40) olduğu belirlenmiştir. Obstetrik özelliklerinin ortalaması incelendiğinde; doğum 1,28±0,87 (Min:0; Maks.:4), düşük 0,00±0,59 (Min.:0; Maks.:3) ve küretaj 0,00±0,68 (Min.:0; Maks.:3) olarak tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Kadınların genel özellikleri (n= 491)

Özellikler		
Yaş, ortanca ± Standart sapma		35,00±7,41
Eğitim durumu	n	%
İlköğretim	28	5,7
Lise	134	27,3
Ön lisans / Lisans / lisansüstü	329	67,0
Çalışma durumu		
Gelir getiren bir işte çalışan	119	24,2
Gelir getiren bir işte çalışmayan	372	75,8
Algılanan gelir düzeyi		
Gelir gidere göre düşük	154	31,4
Gelir gider birbirine eşit	293	59,7
Gelir giderden fazla	44	9,0
Medeni Durumu		
Evli	371	75,6
Bekar/Boşanmış	120	24,4
Aile yapısı		
Geniş aile	40	8,1
Çekirdek	451	91,9
Sağlık güvencesi olma durumu		
Olan	477	97,1
Olmayan	14	2,9
Obstetrik öykü		
Evlilik yaşı ortalaması ± Standart sapma		23,75±7,79
Doğum sayısı ortalaması ± Standart sapma		1,28±0,87
Düşük sayısı ortancası ± Standart sapma		0,00±0,59
Küretaj sayısı ortancası ± Standart sapma		0,00±0,68

Kadınların %23'ünün kullanılan yöntem hakkında bilgi eksikliği hissettiği, %53,6'sının herhangi bir yöntem kullanmadığı ve %18,6'sının da en son kullandığı yöntem süresinin ≥ 6 yıl olduğu saptanmıştır. Kadınların %47'si gebelikten korunma yöntemleri hakkında en güvenilir bilgi kaynağı olarak sağlık çalışanlarını işaret ederken %12'si de internet ve sosyal medyayı göstermiştir (Tablo 2).

Bu araştırmada kadınların tamamı birden fazla sosyal medya hesabı kullanmakta olup dağılımları; Instagram (%33), Youtube (%25), Facebook (%22), Twitter (%14) ve diğer (Snapchat + Swarm + Tumblr) (%6) olarak tespit edilmiştir. Kadınların %74,3'ü sosyal medyadan alınan bilgileri bir sağlık profesyoneli ile teyit ettiği, gebelikten korunma yöntemleri ile ilgili en çok aranan bilginin genel bilgisini artırmaya yönelik olduğu ve %60,0'ünün 2-3 ayda bir kez baktığı saptanmıştır. Sosyal medyada en çok bilgi aranan gebelikten korunma yönteminin doğum kontrol hapı / aylık / üç aylık iğne (%30), %30'unun bilgilerini doğrulamak için inceleme yaptığı ve %52'sinin de platform yöneticisini tanıdığı / aynı zamanda bir sağlık profesyoneli olduğu için güvendiği belirlenmiştir (Tablo 3).

Kadınların bazı özelliklerine göre sosyal medyadan alınan bilgilerin doğruluğuna güvenme durumlarının istatistiksel

olarak anlamlı bir şekilde; ≥ 31 kadınlarda (%30,5) 21-30 ve ≤ 20 yaş grubuna (%19,6 ve 0; $p=0,000$), gelir gider birbirine eşit/ fazla olanlar (%31,5) gelir gidere göre düşük seviyede-kilerde (%16,9; $p=0,000$), yöntemle özel danışmanlık alanların (%30,8) alanlara (%23,6; $p=0,037$) göre daha fazla olduğu saptanmıştır.

Kadınların sosyal medyadan alınan bilgilerin teyit etme durumlarının istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde; ≥ 31 kadınlarda (%77,3) 21-30 ve ≤ 20 yaş grubuna (%67,0 ve %58,3; $p=0,003$), ön lisans / lisans / lisansüstü eğitim alanlarda (%76,0), lise ve ilköğretim mezunlarına (%30,8; %60,0; $p=0,000$), gelir getiren bir işte çalışmayanların (%78,0) çalışanlara (%78,0; $p=0,001$), gelir gider birbirine eşit/ fazla olanlar (%81,3) gelir gidere göre düşük seviyede-kilerde (%59,1; $p=0,000$), sağlık güvencesi olanların (%75,1) olmayanlara (%50,0; $p=0,017$), genel danışmanlık alanların (%81,6) almayanlara (%68,3; $p=0,000$), yöntemle özel danışmanlık alanların (%79,0) almayanlara (%57,8; $p=0,005$), kullanılan yöntem hakkında bilgi eksikliği hissetmeyenler (%77,0) hissedenlere (%65,5; $p=0,007$), doğum kontrol yöntemi kullanma durumu kullanmayanlar (%80,1) kullananlara (%67,1, $p=0,000$) göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 2. Kadınların kontrasepsiyon özellikleri (n= 491)

Özellikler	n	%
Gebelikten korunma yöntemleri ile ilgili genel danışmanlık alma durumu		
Alan	223	45,4
Almayan	268	54,6
Yönteme özel danışmanlık alma durumu		
Alan	267	54,4
Almayan	224	45,6
Kullanılan yöntem hakkında bilgi eksikliği hissetme durumu		
Evet	113	23,0
Hayır	378	77,0
Son 3 yılda kullanılan doğum kontrol yöntemi		
Kullanmayan	225	53,6
Bakırlı rahim içi araç	67	13,6
Doğum kontrol hapı	95	19,3
Kondom	79	16,1
Üç aylık enjeksiyon	7	1,4
Cerrahi sterilizasyon	7	1,4
Hormonlu rahim içi araç	11	2,2
Son 3 yılda kullanılan doğum kontrol yönteminin süresi		
0	225	53,6
≤ 1 yıl	64	13,0
2-5 yıl	78	18,6
≥ 6 yıl	124	25,25
Gebelikten korunma yöntemleri hakkında en güvenilir bilgi kaynağı* (N=966)		
Akran ve Arkadaş	52	5
Anne ve Baba	18	2
İnternet ve Sosyal medya	116	12
Konferans ve Eğitim Programları	328	34
Sağlık çalışanı	452	47

Tablo 3. Kadınların sosyal medya kullanım özellikleri

Özellikler	n	%
Kullanılan sosyal medya/medyaları* (N=971)		
Facebook	218	22
Instagram	320	33
Twitter	134	14
Youtube	241	25
Snapchat+ Swarm+ Tumblr	58	6
Sosyal medyadan alınan bilgilerin bir sağlık profesyoneli ile teyit edilmesi		
Teyit eden	365	74,3
Teyit etmeyen	126	25,7
Gebelikten korunma yöntemleri ile ilgili sosyal medyada en çok aranan bilgi* (n=836)		
Genel bilgimi artırma	190	23
Temin edebileceğim yerler	52	6
Kullanım şekli	130	16
Kullanım süresi	74	9
Karşılaştığım yan etkilerle baş etme	120	14
Hap/iğne gibi yöntemleri unutursam ne yapmam gerektiği	72	9
Korunmasız cinsel ilişki sonrası yapılacaklar	72	9
Kontrol zamanı	126	15
Sosyal medyada gebelikten korunma yöntemleri ile ilgili bilgiye bakma sıklığı		
Hergün bir kez	31	6,3
Günde 1'den fazla	5	1,0
Haftada bir kez	37	7,5
Ayda bir kez	129	24,2
2-3 ayda bir kez	299	60,0
Sosyal medyada en çok bilgi aranan gebelikten korunma yöntemi* (N=863)		
Bakırlı rahim içi araç	88	10
Hormonlu spiral	116	13
Doğum kontrol hapi / Aylık / Üç aylık iğne	262	30
Ertesi gün hapları	86	10
Emzirme ve gebelikten korunma	54	6
Takvim yöntemi	111	13
Cerrahi sterilizasyon	146	17
Sosyal medyadan alınan bilgileri inceleme nedeni* (N=592)		
Kullandığım için	162	27
Sorabileceğim başka kimseyi tanımıyorum	54	9
Bilgilerimi doğrulamak için	186	31
Yaşadığım sorunlara çözüm bulmak için	122	21
Kullandığım yöntemi değiştirmek için	68	11
Sosyal medyadan alınan bilgilerin doğruluğuna tam güvenme		
Güvenen	132	26,9
Güvenmeyen	359	73,1
Güvenme nedeni* (N=638)		
Platform yöneticisini tanıyorum /aynı zamanda bir sağlık profesyoneli	329	52
Platform ulusal / uluslararası bir sağlık kuruluşuna ait	127	20
Platformda önerilen bilgiler deneyimleri yansıtıyor	44	7
Platformda paylaşılan bilgilerin bilimsel çerçevede olması	33	5
Tanıdığım sağlık profesyonelleri bu platformu öneriyor /takip ediliyor	105	16

*Birden fazla işaretleme yapılmıştır.

Tablo 4. Kadınların bazı özelliklerine göre sosyal medyadan alınan bilgilerin doğruluğuna güven ve teyit durumlarının dağılımı

Özellikler	Güven Durumu			Teyit etme durumu		
	Güvenen	Güvenmeyen	r/p	Teyit eden	Teyit etmeyen	r/p
Yaş grupları						
≤20	0	24 (%100,0)	-0,153/ 0,000*	14 (%58,3)	10 (%41,7)	-0,122/ 0,003*
21-30	19 (%19,6)	78 (%80,4)		65 (%67,0)	32 (%33,0)	
≥31	113 (%30,5)	257 (%69,5)		286 (%77,3)	84 (%22,7)	
Eğitim Durumu						
İlköğretim	4 (%26,7)	11 (%73,3)	-0,068/ 0,067	9 (%60,0)	6 (%40,0)	-0,155/ 0,000*
Lise	0	13 (%100)		4 (%30,8)	9 (%69,2)	
Ön lisans / lisans / lisansüstü	128 (%27,6)	335 (%72,4)		352 (%76,0)	111 (%24,0)	
Gelir getiren bir işte çalışma durumu						
Çalışan	32 (%26,9)	87 (%73,1)	0,000/	75 (%63,0)	44 (%37,0)	0,146/ 0,001*
Çalışmayan	100 (%26,9)	272 (%73,1)	0,499	290 (%78,0)	82 (%22,0)	
Algılanan gelir düzeyi						
Gelir gidere göre düşük	26 (%16,9)	128 (%83,1)	-0,152/ 0,000*	91 (%59,1)	63 (%40,9)	-0,236/ 0,000*
Gelir gidere denk/fazla	106 (%31,5)	231 (%68,5)		274 (%81,3)	63 (%18,7)	
Aile yapısı						
Geniş aile	10 (%25,0)	30 (%75,0)	-0,013/	27 (%27)	13 (%32,5)	-0,047/
Çekirdek	122 (%27,0)	329 (%72,9)	0,390	338 (%74,9)	113 (%25,1)	0,151
Sağlık güvencesi olma durumu						
Olan	129 (%27,0)	348 (%73,0)	0,021/	358 (%75,1)	119 (%24,9)	0,095/ 0,017**
Olmayan	3 (%21,4)	11 (%78,6)	0,032	7 (%50,0)	7 (%50,0)	
Genel danışmanlık alma durumu						
Aldı	64 (%28,7)	159 (%71,3)	0,037/	182 (%81,6)	41 (%18,4)	0,152/ 0,000*
Almadı	68 (%25,4)	200 (%74,6)	0,204	183 (%68,3)	85 (%31,7)	
Yönteme özel danışmanlık alma durumu						
Aldı	63 (%23,6)	204 (%76,4)	-0,081/ 0,037**	211 (%79,0)	56 (%21,0)	0,117/ 0,005*
Almadı	69 (%30,8)	155 (%69,2)		154 (%57,8)	70 (%31,2)	
Kullanılan yöntem hakkında bilgi eksikliği hissetme durumu						
Evet	24 (%21,2)	89 (%78,8)	-0,070/	74 (%65,5)	39 (%34,5)	-0,111/ 0,007*
Hayır	108 (%28,6)	270 (%71,4)	0,062	291 (%77,0)	87 (%23,0)	
Doğum kontrol yöntemi kullanma durumu						
Kullanan	55 (%25,1)	164 (%74,9)	-0,036/	147 (%67,1)	72 (%32,9)	-0,148/ 0,000*
Kullanmayan	77 (%28,3)	195 (%71,7)	0,214	218 (%80,1)	54 (%19,9)	

*Anlamlılık düzeyi:0,01 **Anlamlılık düzeyi:0,05

Tartışma

Bu çalışma kadınların gebelikten korunma yöntemlerine yönelik sosyal medya kullanım durumlarını incelemek amacıyla 491 kadın ile tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapılmıştır. Araştırmada kadınların gebelikten korunma yöntemlerine yönelik sosyal medya kullanımına, alınan bilgilere güvenme ve bir sağlık profesyoneli ile teyit etmelerine ait önemli bilgiler elde edilmiştir.

Çalışmada kadınların tamamının birden fazla sosyal medya platformu kullandıkları saptanmıştır. Bu çalışmada kadınların en fazla kullandıkları sosyal medya platformu olarak sırasıyla; Instagram, Facebook ve YouTube olduğu görülmektedir. Yine bu çalışmada kadınların çoğunluğunun sosyal medyadan alınan bilgileri bir sağlık profesyoneli ile teyit ettiği, gebelikten korunma yöntemleri ile ilgili en çok aranan bilginin genel bilgisini artırmaya yönelik olduğu ve 2-3 ayda bir kez baktığı belirlenmiştir. Kadınların çevrimiçi kaynaklar yoluyla aile planlaması bilgilerine erişmek için sosyal medya platformlarının kullanım durumlarının incelendiği bir çalışmada; en çok WhatsApp ve Facebook'ta özel olarak oluşturu-

lmuş gruplar olduğu bildirilmiştir. Aynı zamanda katılımcıların edindikleri bilgilerden şüphelenerek sağlık hizmeti sağlayıcılarından destek aldıkları da belirtilmiştir (24). Kofinas ve arkadaşlarının kadınların kontraseptif danışmanlıkta sosyal medyayı kullandıkları randomize kontrollü çalışmasında; standart gebeliği önleyici yöntem danışmanlığı ile Facebook üzerinden sağlık profesyonelleri tarafından oluşturulan danışmanlık karşılaştırılmış ve Facebook aracılığıyla bilgi vermenin, kadınlarda kontraseptif yöntem kullanımında daha etkili olduğu açıklanmıştır (30). Sosyal medyanın gebelik planlaması amaçlı kullanımına ilişkin yapılmış bir çalışmada; kadınların en çok kullandığı sosyal medya platformu Facebook ve ardından Instagram olarak belirtilmiştir. Kullanım sıklığı açısından sosyal medyadan genel sağlık bilgileri için günlük, gebelik ve gebelik planlaması bilgileri için haftalık olarak bakıldığı raporlanmıştır (31). Elde edilen sonuçlara göre; sosyal medya platformları günümüzde bireylerin hayatında yer alan her bilgiye kolayca ulaşmanın yanında gebelikten koruyucu yöntemlerde de önemli bir bilgi kaynağı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle kadınların sosyal

medya aracılığıyla bu konuda hızlı ve kolaylıkla ulaşılan kaynakların güvenilirliğinde ve doğru bilgiye ulaşmasında sağlık profesyonellerine önemli rol düşmektedir. Bu doğrultuda; sağlık profesyonellerinin kadınların sosyal medya platformlarından edindiği bilgilerin doğruluğunu kanıtlanması ile aile sağlığının korunmasına ve gelişimine katkı sağlayabilir.

Çalışmada sosyal medyada en çok bilgi aranan gebelikten korunma yöntemi doğum kontrol hapı / aylık / üç aylık iğne olduğu ve kullanılan yöntemle ilişkin bilgilerini doğrulamak için sosyal medyayı kullandıkları saptanmıştır. Bu konuda büyük örnekleme yapılmış bir çalışmada kadınların Twitter üzerinden en sık aradıkları yöntemin rahim içi araç olduğu ve uzun etkili yöntemlerin kısa etkili yöntemlerden daha sık okunduğu belirtilmiştir (32). Bir başka çalışmada Facebook üzerinden kadınların en fazla uzun etkili geri dönüşümlü kontraseptiflerden rahim içi araç veya implantları incelediği bildirilmiştir (30). Bu sonuçlara göre kadınların sosyal medya üzerinden kullanılacak

kontraseptif yöntemlere ilişkin karar vermesinde etkisinin olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle sosyal medya platformları gebelikten korunma yöntemlerine ilişkin bilgilerin toplanmasında ve yayılmasında yararlı olabilir. Ancak sınırlı sayıda çalışma bulunmasından dolayı da bu konuda daha fazla çalışma yapılması önerilebilir.

Bu çalışmada katılımcılar arasında sosyal medyadan alınan bilgilerin doğruluğuna tam güvenenlerin daha az olduğu ve güvenme nedeni olarak da platform yöneticisinin aynı zamanda bir sağlık profesyoneli olduğunu ya da tanıdığını ifade ettikleri belirlenmiştir. Bu konuda yapılmış nitel bir çalışmada katılımcıların oral ve enjekte edilebilir kontraseptiflerin güvenliği konusunda belirsizlik veya kararsızlık yaşadığı ve bazılarının ise bu yöntemlerin çoğunlukla zararlı olduğunu düşündüklerini bildirmişlerdir (33). Literatürde sosyal ağlardan kontraseptif yöntemle karar verme ve yan etkiler konusundaki kişisel güvenlik ile ilgili deneyimlerin tıbbi hizmet sağlayıcılarınınkinden daha değerli ve alakalı olduğunu bildirmişlerdir (34). Bu sonuçların ülkeler arasındaki farklı toplumsal yapıya sahip olmasından kaynaklanabileceği söylenebilir.

Farklı toplumlarda bireylerin sosyal medyaya ilişkin tutumları, kullanım sıklığı ve bilgileri, sağlık hizmeti sağlayıcılarından alınan bilgilere göre inandırıcılığının değişkenlik gösterdiği izlenmektedir.

Bu çalışmada ≤ 20 kadınların tamamı gebelikten korunma yöntemlerine ilişkin sosyal medya üzerinden edindikleri bilgilerin doğruluğuna güvenmedikleri ve bu kadınların yarısından çoğu edindikleri bu bilgileri teyit etmek için de sağlık profesyonelleri ile görüştükleri saptanmıştır.

Skouteris ve Savaglio (2021) tarafından bu konuda yapılmış bir çalışmada; 18-25 yaşındaki genç kadınların çoğunun sosyal medyayı önyargıyla okudukları rapor edilmiştir (31). Başka bir çalışmada da artan yaşla birlikte sosyal medya kullanımının daha az olması ve genç bireylerin sağlıkla ilgili bilgi aramak için sosyal medyayı diğer bilgi kaynaklarından daha fazla kullandığı bildirilmektedir (35). Bu sonuçlara göre sağlık profesyonellerinin sosyal medya platformu aracılığıyla güncel ve güvenilir bilgilere dayalı olarak hazırlanan içeriklerle bireylerin farkındalıkları artırılarak kadın sağlığına

önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir.

Bu çalışmada yöntemle ilişkin özel danışmanlık alan katılımcıların büyük çoğunluğu gebelikten korunma yöntemlerine ilişkin sosyal medya üzerinden edindikleri bilgilerin doğruluğuna inanmadıkları ve kadınların sağlık profesyonelleri ile görüşme yaparak bu bilgileri teyit ettiği görülmüştür. Bu konuda yapılmış bir çalışmada aile planlaması yöntemlerinde kadınların sosyal medya platformlarından özellikle büyük kapsamlı bir sosyal ağ olan Facebook aracılığıyla bir soru sorulduğunda yüzlerce farklı yanıt alabildiklerini fakat ebeler danışmanlığında alınan bilgilerin daha güvenilir olduğuna inandıkları bildirilmiştir (36). Sosyal medyada yöntem kullanımının incelendiği başka bir çalışmada herhangi bir bilimsel görüşten çok ikna edici olan bilgilerin, kadınları hayal kırıklığına uğratarak endişelerini arttırdığı bildirilmiştir (37). Elde edilen sonuçlara göre; gebelikten korunma yöntemlerine ilişkin sosyal medyada yapılan içerikler kadınlara her ne kadar destekleyici olsa da kadınlar edindikleri bu bilgilerin doğruluğunu teyit etmek için sağlık profesyonellerine danışmaya ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle aile planlaması danışmanlığında kilit rol alan ebe ve sağlık profesyonellerinin kadınların sosyal medyadan gebeliği önleyici yöntemlerde daha iyi karar almalarını sağlayacak şekilde bu platformların güçlendirilmesine destek sağlamalarının önemli olacağı söylenebilir.

Araştırmanın sınırlılığı; bu araştırmaya tanımlayıcı ve kesitsel olarak yapıldığından sonuçlar sadece araştırma örnekleminin görüşlerini yansıtmaktadır. Elde edilen veriler örneklem grubuna zaman ve bölgesel farklılıklara göre değişiklikler gösterebilir. Ayrıca sosyal medyada bireylerin gebelikten korunma yöntemleri hakkında bilgi edinmelerine yönelik yerli çalışma bulunmamıştır. Sağlık bilimi alanında bu konunun incelendiği daha fazla çalışmaya gereksinim bulunmaktadır.

Sonuç

Bu çalışma, kadınların gebelikten korunma yöntemleri ile ilgili olarak sosyal medyada nasıl etkileşimde buldukları açısından yeni bilgiler sağlamıştır. Çalışmada kadınların tamamının birden fazla sosyal medya platformu kullandıkları ve kadınların çoğunluğunun sosyal medyadan alınan bilgileri bir sağlık profesyoneli ile teyit ettiği, gebelikten korunma yöntemleri ile ilgili en çok aranan bilginin genel bilgisini arttırmaya yönelik olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuçlara dayalı olarak, günümüzde artan bilgiyle birlikte sağlık hizmeti kuruluşları, yöneticiler, sağlık profesyonelleri, araştırmacılar ve politikacılar gibi kilit paydaşların gebelikten korunma yöntemlerine ilişkin kadınlara daha iyi sağlık hizmeti eşitliği sağlamak için işbirliğinde bulunmalıdırlar. Yine sağlık bilimi olarak sosyal medya aracılığıyla güvenilir bilgi kaynakları oluşturularak bireylerin eğitimlerle desteklenmeleri önemli olacaktır. Ayrıca kadınların sosyal medyadan kullandığı bilgi kaynaklarının belirlenerek incelenmesi ve bu bilgilerin doğruluğunun uzmanlar tarafından kontrolünün sağlanması önerilebilir.

Etik onam: Araştırma için S.B.Ü. Tepecik E.A.H. Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan (23.09.2022 tarih ve 2022/09-23) etik onam alınmıştır.

Yazar Katkıları:

Konsept: A.D, P.D.

Literatür Tarama: P.D., A.D, Ç.Y., B.U.

Tasarım: P.D., A.D, Ç.Y., B.U.

Veri toplama: P.D., A.D, Ç.Y., B.U.

Analiz ve yorum: P.D., A.D, Ç.Y.

Makale yazımı: P.D., A.D, Ç.Y.

Eleştirel incelenmesi: P.D., A.D, Ç.Y.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansal Destek: Araştırma kapsamında herhangi bir kurum ya da kuruluştan finansal destek sağlanmamıştır.

Kaynaklar

1. Çetinkaya A, Özsoy S. Gebeliği önleyici yöntem kullanımı: bir gömülü kuram çalışması. Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 2016;32 (1), 100-117.
2. Şantaş F, Çelik Y. Türkiye'de Gebeliği Önleyici Modern Yöntem Kullanımı. ACU Sağlık Bil Derg. , 2018;9(3),255-265.
3. Şenoğlu A, Çoban A, Karaçam Z. İstenmeyen Gebelikler ve İsteyerek Yapılan Düşüklerin Değerlendirilmesi. Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, 2019;28(4),300-305.
4. Sağlık Bakanlığı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. (2010). Aile sağlığı hizmetlerinde kadın ve üreme sağlığı izlem ve danışmanlığı.
5. United Nations Population Fund (UNFPA). [homepage on the Internet]. (2015). Trends in Contraceptive Use Worldwide, United Nations, Department of Economic and Social Affairs. Population Division. [cited 16 February 2022]. Available from: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesapd_report_2015_trends_contraceptive_use.pdf
6. Çal ve Bahar. Bölüm 1: Üreme sağlığı ve aile planlaması hizmetleri. In: Doğurganlığın düzenlenmesi. Çal A., Ölçer Z. (Eds.). pp: 1-18. Vize Yayıncılık, 2021.
7. World Health Organization (WHO) [homepage on the Internet]. Abortion. [cited 25 November 2021]. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abortion>
8. Inter-Agency Working Group (IAWG) on Reproductive Health in Crises. [homepage on the Internet]. (2018). Kurumlar arası saha kılavuzu insani yardım koşullarında üreme sağlığı için. [cited 25 Aralık 2021]. Available from: <https://www.tapv.org.tr/portfolio/kurumlar-arasi-saha-kilavuzu/>
9. Dönmez A, Özkan Çoban A, Çitil Canbay F. İstenmeyen gebelik ve güvenli olmayan düşüklerin çözümünde ebenin rolü. TAF Preventive Medicine Bulletin, 2016;15(5), 450-457.
10. United Nations Population Fund (UNFPA). [homepage on the Internet]. (2016). Yeni Kanıtlar, Dersler ve Uygulama Yapılandırılmış Cinsel Sağlık Eğitimi Küresel İnceleme. [cited 25 Aralık 2021]. Available from: <https://ergengelisimi.org/wp-content/uploads/2020/04/Yap%C4%B1land%C4%B1r%C4%B1m%C4%B1%C5%9F-Cinsel-Sa%C4%9Flu%C4%B1k-E%C4%9Fitimi-K%C3%BCresel-%C4%B0nceleme.pdf> (Erişim tarihi: Ekim 11, 2021).
11. Cinsel Sağlık Üreme Sağlığı Platformu. [homepage on the Internet]. (2021). Pandemi dönemlerinde cinsel sağlık ve üreme sağlığı (CSÜS) hizmetleri: toplum temelli hizmetler için rehber. [cited 23 Aralık 2021]. Available from: https://www.tapv.org.tr/wp-content/uploads/2021/07/CISU_Rehber_Tasarimi_Dijital.pdf
12. Karakaş N, Pehlivan E. Malatya'da iki hastanede düşük doğum aralıklı bebeklerde anneye ait doğurganlık ve prenatal dönem özelliklerinin incelenmesi. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2013;1, 34 - 38.8.
13. Yılmaz Doğru, H, Oktay G, Kunt İlgüder Ç, Özsoy AZ, Çakmak B, Delibaş İB, Çeltek Yıldız N. Yaş gruplarına göre kadınların aile planlamasına bakışları ve seçtikleri yöntemlerin değerlendirilmesi: Tersiyer tek merkez deneyimi. Dicle Tıp Dergisi, 2016;43 (3), 413-418.
14. Çeliker Sağıroğlu P, Karataş Eray İ, Yurdakul FE, Yavuz AF. Kadınların Kontraseptif Yöntem Tercihleri ve Yöntem Kullanırken Gebe Kalma Durumlarının Değerlendirilmesi. Ankara Med J, 2017;(1),21-8.
15. Aleni M, Mbalinda SN, and Muhindo R. Birth Intervals and Associated Factors among Women Attending Young Child Clinic in Yumbe Hospital, Uganda. International Journal of Reproductive Medicine, 2020;1-11.
16. Cihan EG, Özçarpıcı B, Özgür S. Son bir yıl içinde gebeliği sonlanmış olan tüm kadınların gebelik öncesi ve gebelik sırasındaki risk faktörlerinin değerlendirilmesi. Zeugma Health Res., 2021;3(1),11-19.
17. Swaminathan A, Fell DB, Regan A, Walker M, Corsi DJ. Association between interpregnancy interval and subsequent stillbirth in 58 low-income and middle-income countries: a retrospective analysis using Demographic and Health Surveys. Lancet, 2020;8, 113-122.
18. World Health Organization [homepage on the Internet]. (2020). Family planning/contraception methods. [cited 16 February 2022]. Available from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/family-planning-contraception>.
19. Akalin A, Bostancı Ş. Aile planlaması yöntemi kullanan üreme çağındaki kadınlarda cinsel fonksiyonlar ve cinsel yaşam kalitesi. Androl Bul, 2022;24,110-117.
20. Avcı S, Mutlu S, Yiğit F. Evli Kadınların Aile Planlaması Yöntem Tercihlerine Etki Eden Faktörler. Ebelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2021;4(2),128-138.
21. United Nations Population Fund (UNFPA). Türkiye'de Karşılanmamış Aile Planlaması İhtiyacı Küresel Hedefler Yerel Koşullar. 2020.
22. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA). [homepage on the Internet]. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Ankara, Turkey; 2018. [cited 21 Aug 2022]. Available from: https://fs.hacettepe.edu.tr/hips/dosyalar/Ara%C5%9F%C4%B1rmalar%20-%20raporlar/2018%20TNSA/TNSA2018_ana_Rapor_compressed.pdf
23. Volkmer I. Social Media and COVID-19: a global study of digital crisis interaction among Gen Z and millennials. Australia: Wunderman Thompson, University Of Melbourne, Pollfish And The World Health Organization. 2021. doi: 10.46580/124367
24. Zinke-Allmang, A, Hassan R, Bhatia A, Gorur K, Shipow A, Ogolla C, Shirley S, Keizer K, Cislighi B. Use of digital media for family planning information by women and their social networks in Kenya: A qualitative study in peri-urban Nairobi. Front. Sociol, 2022;7:886548. 1-10.
25. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). [homepage on the Internet]. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması, 2022. [cited 16 Aug 2022]. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2022-45587).

26. Baker B, Yang I. Social media as social support in pregnancy and the Postpartum. *Sex Reprod Healthc*, 2018;17,31-34.
27. Batman D. Gebe kadınların gebelikleriyle ilgili araştırdığı kaynaklar ve bilgi kaynakları; nitel bir çalışma. *KOU Sag Bil Derg*, 2018;4, 3, 63-69,.
28. Larsson M. A descriptive study of the use of the Internet by women seeking pregnancy-related information. *Midwifery*, 2009;25, 14–20.
29. Bjelke M, Martinsson A, Lendahls L, Oscarsson M. Using the Internet as a source of information during pregnancy — A descriptive cross-sectional study in Sweden. *Midwifery*, 2016;40, 187–91.
30. Kofinas JD, Varrey A, Sapra KJ, Kanj RV, Chervenak FA, Asfaw T. Adjunctive social media for more effective contraceptive counseling: a randomized controlled trial. *Obstet Gynecol*, 2014;123(4),763-70.
31. Skouteris H, Savaglio M. The Use of Social Media for Preconception Information and Pregnancy Planning among Young Women. *J Clin Med*, 2021;27;10(9),1892.
32. Merz AA, Gutierrez-Sacristan A, Bartz D, Williams NE, Ojo A, Schaefer KMr, Huang M, Li CY, Sandoval RS, Ye S Cathcart, AM, Starosta A, Avillach P. Population attitudes toward contraceptive methods over time on a social media platform. *Am J Obstet Gynecol*, 2021;224,597, 1-14.
33. Guendelman S, Denny C, Mauldonu J, Chetkovich C. Perceptions of hormonal contraceptive safety and side effects among low-income Latina and non-Latina women. *Matern Child Health J*, 2000;4(4),233-9.
34. Yee L, Simon M. The role of the social network in contraceptive decision-making among young, African American and Latina women. *J Adolesc Health*, 2010;47(4),374-80.
35. O'Donnell NM, Willoughby JF. Photo-sharing social media for eHealth: Analysing perceived message effectiveness of sexual health information on Instagram. *J. Vis. Commun. Med*, 2017;40, 149–159.
36. Yousef H, Al-Sheyab N, Nsour MA, Khader Y, Kattan MA, Bardus M, Alyahya M, Taha H, Amiri M. Perceptions Toward the Use of Digital Technology for Enhancing Family Planning Services: Focus Group Discussion With Beneficiaries and Key Informative Interview With Midwives. *Journal Of Medical Internet Research*. 2021;23,7,e25947, 1-11.
37. Foran T. Contraception and the media: lessons past, present and future. *Eur J Contracept Reprod Health Care*, 2019;24(1),80-82.